

Udruženje žena Peščanik
Uz podršku UN Women
Agencije za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena

POTREBNI SU NAM BEZBEDNI JAVNI PROSTORI

- O bezbednosti žena na javnim prostorima u Gradu Kruševcu -

Izveštaj sačinile:
Jelena Marković i Snežana Jakovljević

Kruševac, avgust 2023.

ŠTA?

Istraživanje o bezbednosti žena u javnom prostoru u Gradu Kruševcu nastalo je u okviru projekta “Potrebni su nam bezbedni javni prostori”. Projekat je trajao 11 meseci i realizovan je uz podršku UN Women Agencije za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena.

Zapažanja i početni nalazi

- Primetno odsustvo lokalnih politika u Kruševcu koje jasno definišu i regulišu pitanje bezbednosti žena u javnom prostoru.
- Građani i građanke nedovoljno informisani o samoj temi
- Društvena svest o odgovornosti nadležnih da lokalnu zajednicu učine sigurnom i bezbednom za sve, opterećena rodним stereotipima i neinformisanošću o ulozi i odgovornosti vlasti.

Izazov

- Objasniti zašto su muškarcima i ženama potrebne različite zaštitne mere koje odgovaraju njihovim bezbednosnim prioritetima.

ZAŠTO?

Da bi se na osnovu iskustava i stavova žena definisale preporuke i razvili alati za unapređenje bezbednosti i sigurnosti žena u javnom prostoru u Kruševcu.

Da se stekne uvid u percepciju i lični osećaj bezbednosti žena u javnom prostoru na teritoriji grada Kruševca. Izgradnja argumentacije i zagovaranje promena.

KADA JE RAĐENO ISTRAŽIVANJE? Od novembra 2022. do aprila 2023.

KO?

Aktivistkinje i saradnice Udruženja žena Peščanik uz konsultacije sa najužim timom oporganizacije. Autorke izveštaja su Jelena Marković, novinarka i Snežana Jakovljević, UŽ Peščanik.

Metodologija

Uzorak od 201 građanina i građanki, tačnije 183 žene i 18 muškaraca, koji su obuhvaćeni istraživanjem nije reprezentativan, ali je dovoljno velik i ilustrativan da bi se nalazi mogli koristiti kao validni pokazatelji stavova i ličnog osećaja žena o bezbednosti u javnom prostoru, ali i opštoj bezbednosti.

Faze istraživanja

- Desk istraživanje javnih politika i trendova u oblasti bezbednosti u Gradu Kruševcu;
- Anketiranje građanki i građana putem upitnika;
- 5 fokus grupa: 4 sa ženama i 1 sa muškarcima;
- Obrada podataka;
- Izrada izveštaja o nalazima istraživanja, sa zaključcima i preporukama

Desk istraživanje

- * Pregled najvažnijih međunarodnih i nacionalnih dokumenata, koji regulišu pitanje zaštite ljudskih prava žena, kao i strateških i planskih razvojnih dokumenata Grada Kruševca.
- * Mapirana tela i mehanizmi za bezbednost i tela i mehanizmi za rodnu ravnopravnost.
- * Ostvaren uvid u rezultate istraživanja o bezbednosti Roma i Romkinja u lokalnoj zajednici, koje je 2017. sprovela organizacija Romani cikna i druga istraživanja i projekti ženskih grupa u Srbiji: npr.
 - Koliko sam bezbedna¹ – Autonomni ženski centar,
 - (Ne)bezbedne u javnom prostoru - Kvalitativna studija o bezbednosti žena u javnom prostoru u Novom Pazaru, Beogradski centar za bezbednosnu politiku,
 - Bezbedna žena – bezbedna zajednica i Bezbedna žena – slobodna žena, UŽ Peščanik.
- * Evidentirana i razmotrena Mapa bezbednosti žena u Rasinskom okrugu² koju je 2018. sačinilo UŽ Peščanik.

¹ Koliko sam bezbedna? - Bezbednosne preporuke za žene i devojčice, Autonomni ženski centar uz podršku Misije OEBS-a u Srbiji. Urednica publikacije Jelena Keserović.

²<https://udruzenjepescanik.org/mapa-zenskih-prava-u-rasinskom-okrugu/>

Anketa

- * Anketirano 144 građanke i 10 građana Kruševca.
- * Upitnik sadrži 30 pitanja, otvorenog i zatvorenog tipa grupisanih u 4 celine: Osnovne informacije o ispitanicama, Lični osećaj bezbednosti građana i građanki, Bezbednost u javnom prostoru i lična svojstva/ uverenja i Bezbednost u javnom prostoru i rodno zasnovano nasilje.
- * Učesnicama prilikom anketiranja je naglašeno da je upitnik anoniman, da njihova imena ni pod kojim uslovima i ni na koji način neće biti dostupna javnosti.

Fokus grupe

- * 5 fokus grupa, 4 sa građankama: mlađim od 30 godina, starijim od 30 godina, višestruko diskriminisanim i aktivistkinjama i jednoj sa građanima Kruševca,
- * Učestvovalo 39 žena i 8 muškaraca.
- * Važilo isto pravilo anonimnosti kao i kod anketiranja.
- * Osim sa višestruko diskriminisanim ženama, koja je održana u prostorijama Saveza gluvih i slepih, ostale fokus grupe održane su u prostorijama UŽ Peščanik.

POTREBNI
SU NAM
BEZBEDNI
JAVNI
PROSTORI

BEZBEDNOST U JAVNOM PROSTORU

Bezbednost

U najširem smislu, pojam bezbednosti obuhvata **poštovanje ljudskih prava, dobru vladavinu, mogućnost obrazovanja i korišćenja zdravstvene zaštite**, kao i stvaranje uslova, u kojima svaki pojedinac/ka može da bira svoj put i ostvari svoj potencijal.

Koncept ljudske bezbednosti je prvi put promovisan 1994. u godišnjem izveštaju UNDP o ljudskom razvoju. Opisan je kao pristup „**orijentisan na ljude**” (pre nego na državu), čije su osnovne komponente „**oslobođenost čoveka od straha i od oskudice**”.

Koncept ljudske bezbednosti obuhvata sledeće vidove bezbednosti:

- **Ekonomska bezbednost:** zaposlenost, sigurnost zadržavanja radnog mesta, dobri uslovi rada, jednaki prihodi, mreže socijalnog osiguranja, adekvatan prostor za život, zarada za hranu i druge životne potrebe.
- **Bezbednost hrane:** dostupnost ispravne hrane, dovoljno hrane, poštovanje standarda u izradi hrane;
- **Zdravstvena bezbednost:** zaštita od bolesti, pristup zdravstvenim službama, dostupnost zdravstvenih institucija, dovoljno lekova, smeštajnih kapaciteta, lekara i medicinskog osoblja, standardi u lečenju;
- **Bezbednost životne sredine:** zdravo okruženje, dovoljno vode i hrane, adekvatna zaštita ljudi u kriznim situacijama, briga o kvalitetu vode, vazduha i zemljišta, očuvanje eko sistema, šuma, reka
- **Lična bezbednost:** fizički integritet, zaštita i mehanizmi za sprečavanje svake vrste nasilja
- **Bezbednost zajednice:** mir, poštovanje različitosti, tolerancija, prevencija i sprečavanje sukoba
- **Politička bezbednost:** poštovanje ljudskih prava i svega što ona podrazumevaju

Javni prostor

„**Javni prostor** je prostor koji po svojim osobinama i po svojoj funkciji služi javnoj svrsi, omogućava socijalnu komunikaciju, pristupačan je i otvoren za sve, bez obzira na starosnu dob, pol, seksualnu orijentaciju, rasnu, versku, nacionalnu ili društveno-ekonomsku-političku pripadnost. Javni prostor može se koristiti slobodno za svaku vrstu aktivnosti, kako individualno, tako i kolektivno, koje ne ulaze u konflikt sa pravima drugih grupa ljudi ili individua koje ga takođe koriste. Osnovna karakteristika

javnog prostora jeste da je **jednako dostupan svima** i da je ta dostupnost nedvosmislena. To su mesta najvećeg intenziteta razmene unutar gradskih fizičkih struktura, i oduvek su bili osnovna komponenta fizičkog okruženja obezbeđujući osnovne potrebe čoveka (odmor, razonodu, rekreaciju,...) i okvir svakodnevice.“ (Wikipedia)

Za potrebe istraživanja, javni prostor definišaćemo kao svaki **prostor, koji građani i građanke mogu da koriste bez ikakve nadoknade za to:**

Šta kažu međunarodni dokumenti o bezbednosti žena?

- CEDOW Konvencija - U Preambuli Konvencije članice Saveta Evrope obavezuju se da preduzmu potrebne korake za otklanjanje diskriminacije žena uključujući i zakonodavne mere radi izmene ili ukidanja postojećih zakona, propisa, običaja i prakse, koji predstavljaju diskriminaciju.

- Istanbulska Konvencija - za prevenciju i suzbijanje nasilja prema ženama i u porodici. Srbija ju je ratifikovala 2013. Zasnovana na 4 stuba: prevencija, zaštita, procesuiranje i kažnjavanje počilaca nasilja. Zahteva koordinisane politike i holistički pristup zaštiti žena od nasilja.

- Rezolucija SBUN 1325 - primenjuje se od 2000. i podrazumeva veće učešće žena u odbrambenim strukturama, mirovnim misijama, prevenciji i obnovi zajednice nakon sukoba. Zajedno sa 9 pratećih rezolucija, poziva na zaustavljanje i kažnjavanje seksualnog i drugog nasilja prema ženama i deci u ratu.

A gde je Republika Srbija?

Ustav Srbije² garantuje jednakost žena i muškaraca (član 15) i predviđa mogućnost preduzimanja mera protiv diskriminacije (član 21).

Bezbednosti žena doprinose i: Krivični zakonik, Zakon o rodnoj ravnopravnosti, Zakon o zabrani diskriminacije, Zakon o sprečavanju nasilja u porodici, Porodični zakon i drugi zakoni koji regulišu pitanje nasilja u porodici, rad policije, krivični postupak, kao i strateški dokumenti za zaštitu od nasilja u porodici i bolji položaj društveno marginalizovanih osoba i grupa.

Prvi **Nacionalni plan za implementaciju Rezolucije 1325 u Republici Srbiji** donet je za period 2012 -2015, a drugi za 2017 -2020. U toku je proces izrade trećeg Nacionalnog akcionog plana.

U **izveštaju o monitoringu drugog plana**³, Poverenice za zaštitu ravnopravnosti, decembra 2022. na konferenciji „Žene, mir, bezbednost: Plansko (ne)delovanje - Treća sreća“ konstantovano je da Politički savet i drugi mehanizmi i tela za praćenje i operacionalizaciju Plana **nisu bili dovoljno aktivni**. Ni **lokalne uprave nisu bile spremne za implementaciju** jer nisu imale / imaju dovoljno znanja o Rezoluciji i temi Žene, mir, bezbednost i nisu dobile obrazloženje odredbi NAPA, što bi im pomoglo u primeni.

Istraživanje *UŽ Peščanik* o odnosu između Srbije i Kosova iz ženske perspektive⁴, realizovano u Rasinskom okrugu, u drugoj polovini 2020. pokazalo je **da zvaničnici i zvaničnice ne poznaju Rezoluciju 1325** i temu bezbednosti žena. Neki su kazali da nisu ni čuli za pomenute dokumente. Ispostavilo se, takođe, da se rodna ravnopravnost sagledava uglavnom kroz povećanje broja žena na mestima odlučivanja, što je samo jedan od pokazatelja promena u korist žena i ravnopravnosti.

² https://www.paragraf.rs/propisi/ustav_republike_srbije.html

³ Izveštaj o monitoringu sprovođenja NAP za primenu Rezolucije 1325 Saveta Bezbednosti UN – Žene, mir, bezbednost u Republici Srbiji (2017-2020) <http://ravnopravnost.gov.rs/wp-content/uploads/2022/12/Monitoring-Report-sr-priprema.pdf>

⁴ <https://udruzenjepescanik.org/aktuelnosti/pomirenje-iz-zenske-perspektive-ka-normalizaciji-odnosa-srbije-i-kosova/>

GRAD KRUŠEVAC – JAVNE POLITIKE

854 metara kvadratnih
POVRŠINA

113951
STANOVNIŠTVO

1371
GODINA OSNIVANJA

DOKUMENTI I TELA ZA BEZBEDNOST (ŽENA)

EVROPSKA POVELJA O RAVNOPRAVNOSTI ŽENA I MUŠKARACA
LOKALNI AKCIONI PLAN ZA RODNU RAVNOPRAVNOST – U PROCESU IZRADE
LAP ZA BEZBEDNOST – NE
LAP ZA ZAŠTITU OD NASILJA U PORODICI – NE
LAP ZA IMPLEMENTACIJU UN REZOLUCIJE 1325 – NE
SAVET ZA RODNU RAVNOPRAVNOST – DA
SAVET ZA BEZBEDNOST – DA

Evropska povelja o rodnoj ravnopravnosti⁵ (Usvojena 2014.)

Član 21 – Sigurnost i bezbednost 1. Potpisnica priznaje pravo svake žene i muškarca na bezbednost i slobodu kretanja. Priznaje da se žene i muškarci, delom zbog različitih obaveza ili životnog stila, često suočavaju sa različitim problemima u pogledu sigurnosti i bezbednosti, koji se moraju rešavati. Potpisnica se obavezuje da će: a) iz perspektive roda analizirati statistiku, koja se tiče broja i modela incidenata (uključujući ozbiljne prekršaje protiv pojedinaca), koji utiču na bezbednost ili sigurnost žena i muškaraca; b) razviti i sprovesti planove, strategije i aktivnosti, uključujući i određena **poboljšanja stanja ili uređenja lokalne sredine (na primer, saobraćajne raskrsnice, parkirališta, ulična rasveta)**, ili upravljačkih i srodnih službi, u cilju poboljšanja praktične bezbednosti i sigurnosti žena i muškaraca.

Statut Grada Kruševca⁶ – Nema eksplicitne odredbe, koja se odnosi na unapređenje rodne ravnopravnosti i bezbednosti žena.

Na nivou grada postoje sledeći **strateški i planski dokumenti⁷** (ukupno 16 dokumenata):

- Strategija razvoja socijalne politike – 2010 – 2012 – 2015 - 2020.
- Strategija lokalnog održivog razvoja – 2010 - 2020.
- Strategija upravljanja rizicima Grada Kruševca – 2019 – 2021.
- Lokalni plan upravljanja otpadom – donet 2010.
- Lokalni antikorupcijski plan grada Kruševca - 2017-2021
- Lokalni akcioni plan za unapređenje položaja izbeglih, interno raseljenih lica. . . - 2016 - 2020.
- Lokalni plan akcije za decu – 2019 – 2025.
- Program razvoja turizma grada Kruševca – 2019 - 2024
- Plan razvoja kulture grada Kruševca za period 2018-2023
- Program razvoja grada Kruševca 2022. uz projekciju za 2023 i 2024.
- Plan javnog zdravlja grada Kruševca

⁵ <https://ravnopravnost.org.rs/wp-content/uploads/2017/03/Evropska-povelja-o-rodnoj-ravnopravnosti-na-lokalnom-nivou.pdf>

⁶ <https://krusevac.ls.gov.rs/wp-content/uploads/2020/06/Statut-grada-Krusevca-2018.pdf>

⁷ <https://krusevac.ls.gov.rs/usvojene-strategije/>

- Program energetske efikasnosti 2019-2021
- Lokalni akcioni plan za mlade 2020-2025
- Lokalni program zaštite životne sredine 2015-2024
- Strategija bezbednosti saobraćaja 2019-2023
- Lokalni akcioni plan za socijalno uključivanje Roma i Romkinja - 2021-2023

Jedini **plan za rodnu ravnopravnost**, Kruševac je imao u periodu 2015 - 2020. U toku je izrada drugog Akcionog plana. Inače, akcione planove u ovom trenutku u Rasinskom okrugu imaju opštine Aleksandrovac, od 2021. i Čičevac, od 2022.

Strategija lokalnog održivog razvoja grada Kruševca – “Grad Kruševac će biti sredina sa razvijenim sistemom društvenog razvoja, sa uslugama dostupnim svim građanima i građankama, **bezbedna sredina u kojoj vladaju humani odnosi i jednake mogućnosti**, uz puno poštovanje različitosti, ravnopravnosti polova, ljudskih prava i ljudskog dostojanstva. U Strategiji je predviđena mera zaštite žena od nasilja, promena medijske slike žene i učešće žena u javnom i političkom životu.”

Strategija upravljanja rizicima - Ne postoji rodna procena rizika, odnosno **ne prepoznaje se razlika** u bezbedosnim rizicima za žene i muškarce, iako Evropska povelja zahteva da se to uradi.

Lokalni plan akcije za decu - Strateški cilj 1.3.1.2. - Razvoj usluga zasnovan na potrebama **zaštite dece** žrtava nasilja – predviđena je psihološka podrška u slučajevima nasilja.

Lokalni akcioni plan za mlade - Jedan od ciljeva, govori o “**smanjenju nasilja na sportskim manifestacijama**”. Aktivnosti, koje se u Planu spominju: edukacija mladih o ljudskim pravima i toleranciji, unapređenje bezbednosti (bez navoda šta to podrazumeva), edukacija za prevenciju vršnjačkog nasilja.

Program razvoja turizma grada Kruševca - Preporuka da Grad posveti “**pažnju osobama iz osetljivih kategorija** i da se na ulicama i parkovima nađe više mobilijara koji su im pristupačni (npr. česme, kojima mogu da priđu ljudi u kolicima, oborene pešačke rampe, traka za slepe na trotoarima i sl.). Osim toga, “mogu “se postaviti i klupe za dojilje (str.23)”. Takođe se predviđa rekonstrukcija javnog osvetljenja, str.23.

Program razvoja grada Kruševca 2022. uz projekciju za 2023 i 2024. – Planirano **unapređenje infrastrukture**: rekonstrukcija i asfaltiranje ulica, uređenje trgova, izgradnja, uređenje i postavljanje pešačkih ograda, usporivača saobraćaja, semafora, javnih česmi, osvetljenje i održavanje osvetljenja, uređenje poljskih puteva, izgradnja pešačkih staza, obezbeđivanje starih i izgradnja novih mostova, izgradnja parking prostora, uređenje obala reke.

Tela i mehanizmi za bezbednost Grada Kruševca

Savet za bezbednost - Osnovan odlukom Skupštine Grada 28. decembra 2016⁸. Ima **16 članova / članica**, koji se biraju iz reda lokalne samouprave, policijskih i pravosudnih organa, zdravstvenih, socijalnih i obrazovnih ustanova, Vojske Srbije – Garnizona Kruševac, zajednice nacionalnih manjina i verskih zajednica. Aktivnosti Saveta nisu nam poznate.

Odeljenje za poslove odbrane i vanredne situacije - Na zvaničnoj internet prezentaciji dat je **pregled aktivnosti** Odeljenja, kontakt podaci, navedene funkcije i imena osoba, koje vode ovo Odeljenje.

Tokom leta 2022. na inicijativu *UŽ Pešćanik* organizovan je sastanak načelnika Odeljenja, Poverenika za izbegla i raseljena lica i aktivistkinja o temi **izbeglih osoba iz Ukrajine**. Prema podacima Odeljenja, u Kruševcu je u tom trenutku bilo 8 ukrajinskih državljana: 5 žena i troje dece, koji su bili smešteni kod rođaka ili su iznajmili stanove. Za jednu osobu obezbeđena je zdravstvena usluga, a za jedno dete pohađanje vrtića.

Poverenik za izbegla i raseljena lica

Štab za vanredne situacije - Na internet prezentaciji se, uz podatke o štabu, kontakt telefone i mail adrese, nalazi i **uputstvo za slučaj elementarnih i drugih nesreća**, pa se navode *klizišta i odroni, neeksplozirana ubojna sredstva, nuklearne i radiološke nesreće, poplave, požari, sneg i niske temperature, tehničko-tehnološke opasnosti, terorizam, porodični priručnik za ponašanje u vandrednim situacijama, vremenske nepogode, zemljotresi, vodič kroz prava osoba sa invaliditetom u Rasinskom okrugu, Zakon o sprečavanju diskriminacije osoba sa invaliditetom, Pravilnik o medicinskim pomagalima*.

Druga tela i mehanizmi Grada Kruševca od značaja za pitanja bezbednosti

Osoba za saradnju sa civilnim sektorom – Retki sastanci sa njom održani su na našu inicijativu.

Osoba za društvene delatnosti – Retko se odaziva na pozive da učestvuje u aktivnostima *UŽ Pešćanik*. Nije nam poznat rad te osobe.

⁸ https://krusevac.ls.gov.rs/wp-content/uploads/2020/07/SL_LIST_BR._15_-_2016.____1._deo_.pdf

Civilni sektor i pitanje bezbednosti žena, uopšte i u javnom prostoru – istraživanja, projekti, aktivnosti

Bezbednost mladih Roma i Romkinja u Kruševcu⁹ - Istraživanje je sproveda NVO Romani cikna 2017. među 100 mladih Roma i Romkinja, čija je polna zastupljenost među ispitanima bila pola - pola. Više od polovine ispitanih kazalo je da se najnebezbednije oseća van naselja u kojem živi. „Strah me kada radim na njivi da me neko ne siluje.“ (strana 16), „Doživela sam jako neprijatne situacije“, „napadalisu me van naselja.“ Na pitanje šta će doprineti njihovoj bezbednosti, ispitanici / ispitanice, između ostalog, kažu: „poboljšanje rasvete u naselju“.

Bezbedna žena - bezbedna zajednica¹⁰ - Projekat je 2015. realizovalo UŽ Pešćanik uz podršku Misije OEBS-a u Srbiji. Organizovano je 6 radionica sa aktivistkinjama i građankama, po jedna u svakom gradu Rasinskog okruga u cilju mapiranja bezbednosnih izazova i prioriteta žena. Skoro 100 žena učestvovalo na radionicama. Najveći problemi po njima su: neosvetljeni / nedovoljno osvetljeni prostori, pokvarene sijalice u ulazima zgrada, u parkovima, na trgovima, napušteni psi, izrovane i / ili neasfaltirane ulice, nepostojanje rampi za invalidska kolica, polomljene sprave za vežbanje u parkovima, polomljeni, iskrivljeni ili loše postavljeni saobraćajni znaci, dotrajali mostovi ili nepostojanje mostova u selima.

U okviru projekta izrađena je Mapa ženskih prava, odnosno bezbednosti žena u Rasinskom okrugu¹¹. Mapa sadrži 20 pokazatelja koje treba tretirati kao preduslove za unapređenje položaja žena.

Bezbedna žena – slobodna žena - Projekat UŽ Pešćanik, 2019, uz podršku Fondacije Kvinna till Kvinna. Istraživanje o bezbednosti žena putem anketiranja, dubinskih intervju a i fokus grupa. Ispitano je 170 žena. Kao i ranije, pokazalo

se da kao najveće bezbednosne rizike u javnom prostoru žene percipiraju neosvetljene ulice, trgo ve, zgrade, parkove, neuređene i neasfaltirane puteve i napuštene pse.

Bezbednost aktivistkinja ženskih prava u javnom prostoru – Slučaj obeležavanja godišnjice majskih protesta protiv mobilizacije za rat na Kosovu 1999, 24. maja 2021. na Trgu glumaca i glumica.

Akciju, koju je UŽ Pešćanik prijavilo PU Kruševac i izveo, u saradnji sa Ženama u crnom i Alternativnim centrom za devojke na Trgu glumaca i glumica, ometali su članovi i aktivisti Srpske radikalne stranke. Oni su, ubrzo po otpočinjanju akcije UŽ Pešćanik, sa štanda koji su postavili u isto vreme na nekoliko metara od UŽ Pešćanik, počeli da dobacuju i obraćaju se aktivistkinjama dok su stajale držeći transparente: *Da li možemo da vam se pridružimo? Da li možemo da se slikamo sa vama? Šta vam znači to što radite? Ko ste vi?* U jednom trenutku je jedan od muškaraca zgazio preko parole *Pamtimo!*, koja je bila ispisana kuhinjskom solju na betonu. Predstavnica UŽ Pešćanik obratila se dvojici policajaca, koji su sedeli preko puta ulice, u automobilu. Policajaci su najpre ubeđivali aktivistkinje da svako ima pravo da izvodi akciju na ulici i da „oni samo viču i ništa vam ne rade“ i „Nije ništa strašno“. Tek nakon insistiranja organizatorki da im se omogući mirno izvođenje akcije bez ometanja, policijaci su udaljili nasilnike sa mesta održavanja akcije UŽ Pešćanik.

⁹ Bezbednost mladih Roma i Romkinja u Kruševcu, Romani cikna Kruševac, 2017.
<http://romanicikna.org.rs/aktivnosti/nalazi-istrazivanja-bezbednost-mladih-roma-romkinja-u-krusevcu/>

¹⁰ Projekat Udruženja žena Pešćanik

¹¹ <https://udruzenjepescanik.org/mapa-zenskih-prava-u-rasinskom-okrugu/>

STAVOVI GRAĐANKI I GRAĐANA O BEZBEDNOSTI ŽENA U JAVNOM PROSTORU

Koga smo anketirale?

144 žene i 10 muškaraca.

Trinaest (13) žena izjasnilo se kao Romkinje, a 11 ispitanica je kazalo da ima određeni invaliditet (problemi sa vidom, hodanjem i sluhom).

Dve (2) osobe deklarirale su se kao pripadnice seksualnih manjina, a 1 kao izbegla.

Starosna struktura ispitanica / ka

	Do 30 godina	30-40	Od 40 - 50	Od 50-65	65 +	Ukupno
Žene	31	22	35	25	31	144
Muškarci	5		1	2	2	10

Mesto rođenja i življenja ispitanica

10% ispitanih rođeno je van Kruševca. Više od polovine anketiranih žena, 64%, živi na gradskom području Kruševca, 22% u prigradskim naseljima a 14% u selima u okolini.

Obrazovna struktura ispitanih

	Nezavršena osnovna škola	Osnovna škola	Srednja stručna sprema	Viša i / ili visoka SS	Studentkinja	Specijalističke, Postdiplomske, Post/doktorske studije	Ukupno
Žene	5	10	72	33	19	5	144
Muškarci		1	5	2	1	1	10

Zaposlenost ispitanica

Od 144 ispitanice, skoro polovina (67) je u stalnom radnom odnosu ili zaposlena na neodređeno. Broj penzionerki je isti kao i broj nezaposlenih žena - 26, dok je na radu na crno, kao i povremeno na honorarnim poslovima angažovano 10 žena. 5 žena zaposleno je na povremenim sezonskim poslovima.

Struktura učesnica i učesnika fokus grupa

Učesnice i učesnici Fokus grupa	
Žene	39
Muškarci	8
Ukupno	47

Starosna struktura – Fokus grupe

	Do 30 godina	30-40	Od 40 - 50	Od 50-65	65 +	Ukupno
Žene	11	1	10	14	3	39
Muškarci	4		2	2		8

Obrazovna struktura učesnica fokus grupa

	Osnovna škola	Srednja stručna sprema	Viša i / ili visoka SS	Specijalističke, Postdiplomske, Post/doktorske studije	Deklarirale se kao penzionerka, nezaposlena, domaćica	Ukupno
Žene	3	12	10	3	11	39
Muškarci		5	2		1	8

NALAZI istraživanja

LIČNI OSEĆAJ (NE)BEZBEDNOSTI U JAVNOM PROSTORU

“Bezbednost je sloboda od straha.”

“Bezbednost je da nam se ne dese razne neprijatnosti i to se razlikuje od tradicionalnog koncepta bezbednosti, bezbednosti države.”

“Bezbednost je kada nisi u strahu, grču, kada se osećas slobodno.”

“Za mene je bezbednost da govorim šta mislim, da idem gde želim, da oblačim šta želi, da izgledam kako želim. Da se uz sve to osećam bezbedno i ne razmišljam kako će neko reagovati na moje reči, da li ću biti ugrožena zbog toga što govorim, a neko to čuje i zasmeta mu.”

STRAH

Kao primarno osećanje kada se nađu u prostoru, koji nije osvetljen navodi čak 99 žena ili skoro 70% ispitanih.

Najveći broj ispitanica, 52, boji se da će biti fizičke napadnute.

(“Bila sam žrtva razbojništva u jednoj od centralnih ulica u Kruševcu”, učesnica fokus grupe za žene starije od 30 godina).

Mesta bezbednosti

Mesta nebezbednosti

Ulica (kaže svaka druga ispitanica)

...zbog **saobraćaja**, “nasilničke vožnje”.

“Sa bebom u kolicima prelazila sam ulicu na pešačkom prelazu. Umalo da budemo pregažene od nekog ko je nekontrolisano jurio autom. Ironija je da se prelaz nalazi u blizini policijske uprave.”

“Žene se osećaju nebezbedno na trotoaru jer ima puno parkiranih vozila, koja treba obići i izaći na put koji je nebezbedan.”

“U kasnim večernjim satima ispred kafića stoje grupe osoba, rekla bih da su pod dejstvom alkohola, možda i narkotika . . . Ali i da nisu, nije prijatno prolaziti pored njih.”

Parkovi

*“... konkretno, porta u našem gradu jer iako je **osvetljena nema nikakvu kontrolu, nema policije koja dežura, nema kamera**. Mislim da je u ovom slučaju najviše zatajila lokalna samouprava jer ne čini ništa da bi se podigao nivo bezbednosti žena ali i svih ostalih.”*

Napušteni psi

“Jutros, u dvorištu osnovne škole Dositej Obradović nekoliko pasa, pretpostavljam u potrazi za hranom, razvlači neke kese, kanta za smeće prevrnuta.”

Značajna količina oružja koje je u opticaju

*“Vreme je danas mnogo opasnije . . . mladi nemaju tuče kao što je bilo ranije već se odmah poteže **oružje, noževi**.”*

Ulazi u zgrade

*... sijalice ne rade; vrata se ne zaključavaju; ne postoji video nadzor; prekidač za svetlo daleko od ulaza; “Za mene koja **ne čujem**, ulaz u zgradu je strašan. Stalno se osvrćem u strahu da ne vidim neku senku.”*

Političke tribine

“Bez obzira gde se održavaju, uvek postoje neistomišljenici i postoji mogućnost rasprava, svađa, čak i vređanja što je vrlo neprijatno i jako me uznemiri.”

I još...

- Elementarne nepogode (posebno za osobe sa problemima sluha);

- Gužva;

- Javne manifestacije;

- Pijace, popodne ili uveče;

- Javni toaleti;

- Školska dvorišta;

- Vrtići noću;

- Dečija igrališta;

- Pešačke staze;

- Ulične akcije, protesti i performansi (za učesnice, aktivistkinje i novinarke koje izveštavaju);

- Bolničko dvorište;

- Romska naselja;

- Groblja

(“Prijavljivani su napadi, a nema obezbeđenja.”);

- Železnička ulica,

(“u kojoj su parkirani kamioni i deo gde stoje žene, za koje pretpostavljamo da su u prostituciji i njihovi makroi. Bilo je tu i većih incidenata i dok se javno u novinama nije postavilo pitanje - šta će se preduzeti, jer su građani u strahu - nije se odreagovalo. Ljudi iz naselja Nacije su to prijavljivali ali iz policije su odgovorili da oni “ništa ne mogu.”)

- Konflikt sa osobom, koja ima “moć” u gradu

(. . . “nemaš kome da se obratiš da te zaštiti jer su vrata policije zatvorena, a postoji i dodatni problem što si prijavila.”)

NEbezbedni sati

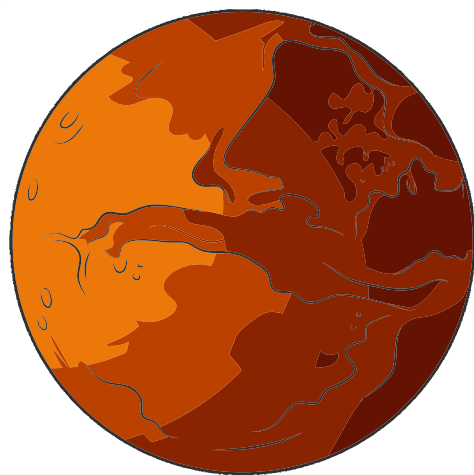
Muškarci i bezbednost u javnom prostoru

9 od 10 ispitanih (putem ankete i u fokus grupi) muškaraca tvrdi da se oseća bezbedno ili uglavnom bezbedno.

Svaki drugi se najmanje bezbedno oseća “na ulici” i to “zbog bahate vožnje”.

Osim povrede i saobraćajnih nezgoda, muškarci se boje i postojanja i upotrebe ilegalnog oružja.

Dva muškaraca koja se deklarirali kao Romi smatraju da su u nebezbednijem položaju zbog svoje nacionalnosti.

PITANJE BEZBEDNOSTI U JAVNOM PROSTORU I LIČNA SVOJSTVA / UVERENJA

Ko je najnebezbedniji?

- Žene (83 učesnice ankete) i deca (73 anketirane)
 - Osobe sa invaliditetom
 - Migrantkinje i migranti
 - LGBT osobe
 - Starije osobe
 - Nepismene osobe

• Romkinje i

- sve grupe čije se mišljenje ne slaže sa grupom koja čini trenutnu većinu.
(“Prema njima, društvo se odnosi sa nipodaštavanjem i nepoštovanjem.”)

Šezdeset (60) anketiranih smatra da **pripadnost muškom ili ženskom polu** utiče na bezbednost.

Trinaest (13) građanki, kao faktor nebezbednosti navodi loše materijalno, a 14 loše zdravstveno stanje.

Iako, dakle, trećina ispitanica smatra da **lična svojstva doprinose (osećaju) bezbednosti**, odnosno nebezbednosti u javnom prostoru, na konkretno pitanje da li misle da su druge osobe u nepovoljnijem položaju na osnovu nekog ličnog svojstva pozitivno su odgovorile samo 24 ispitanice.

Najveći broj ispitanih muškaraca misli da su osobe sa invaliditetom najnebezbednije, a potom žene i deca zato što su “najpogodniji da budu žrtve” i “najpodložniji nasilju i diskriminaciji”.

Obe ispitane grupe veruju da žene i muškarci nemaju strah od istih stvari u javnom prostoru. Žene su, smatraju učesnice istraživanja izložene **seksualnom nasilju**, a muškarci kažu da su žene takođe više u opasnosti od nasilja, ali najčešće navode “krađu torbica” i / ili “pljačku”.

Ispitani muškarci primećuju da “**većina zgrada nema rampu za osobe sa invaliditetom**”, da “**semafori nisu ozvučeni**”. Kad govore o sopstvenoj bezbednosti, muškarci prepoznaju ranjivost, a time i **veću nebezbednost mladih muškaraca** (“oni srljaju”) kao i muškaraca starije dobi (“nemoćniji su”).

Koji bezbednosni problem u Kruševcu treba najpre rešiti? Šta se odmah može uraditi?

- **nasilnička vožnja**, (51 ispitanica);
- **pitanje napuštenih pasa**, (45 žena);
- **pitanje uličnog nasilja i nasilnika** (37) i
 - **neosvetljene ulice** – (32)

POTREBNO JE:

- Obezbediti **javnu rasvetu** u svim delovima grada, a ne samo u centru;
- **Postaviti kamere** na nekim posebno nebezbednim mestima kao što su: pružni prelaz kod mlina gde se okupljaju makroi, na ulazima u zgrade u naselju Ujedinjenih nacija, u romskim naseljima, u školskim dvorištima (vršnjačka nasilja), u naselju stare Kolonije, u dvorišnom prostoru gradske bolnice, posebno deo prema Bagdali;
- U parku Bagdala i drugim parkovima **pojačati prisustvo komunalne policije** zbog prisustva većeg broja napuštenih pasa, okupljanja različitih grupa osoba koje običnim prolaznicima deluju preteće, narkomana i "manijaka".

(Sagovornice na fokus grupama)

BEZBEDNOST U JAVNOM PROSTORU I RODNO ZASNOVANO NASILJE

Na pitanje da li su bile izloženi bilo kojoj vrsti (seksualnog) uznemiravanja ili napada tokom protekle godine u javnom prostoru, 43 ili skoro trećina anketiranih žena je izjavila da su bile žrtve **dobacivanja i verbalnog uznemiravanja**, a 3 da su bile izložene **seksualnom nasilju**.

Gde se dogodilo?

- **Na ulici** (11 odgovora)
„Dok sam čekala autobus udvarao mi se, a kasnije me je i pratio, stariji muskarac. Bila sam jako uplašena mesecima nakon toga.“
(učesnica fokus grupe)
- **Na radnom mestu** (3)
„Dok sam čistila hodnik zgrade čiju higijenu održavam, prosjak koji sedi pored ulaza je ušao u zgradu, skinuo se i dodirivao se. Bilo je užasno. Istrčala sam napolje. Ispirčala sam to koleginicama, šefu i upravniku zgrade, ali na kraju ništa nije bilo od toga.“

- **U gradskom prevozu** (7)

- **U gradu, na ulici** (5)

- **U kafiću** (3)

- **Na koncertu** (3)

Jedna od učesnica istraživanja je navela da je imala neprijatno iskustvo na **kupalištu na Rasini** (reka koja teče pored Kruševca), kaže da se osećala vrlo loše posle toga i nikad više nije išla tamo na kupanje. Drugu je, tvrdi, uznemiravao i uhodio bivši komšija, inače policajac, jednom je, kaže, uvukao u lift zgrade. Ispričala je šefu i koleginicama i opet je, prema njenim rečima, ostalo samo na priči. Rešila ga je se kada su joj promenili radno mesto.

Kada se dogodilo seksualno uznemiravanje, odnosno nasilje?

- **Noću** (20 anketiranih građanki)

- **Uveče** (12 odgovora)

- **Danju** (5 odgovora)

- **U radno vreme** (3 slučaja)

Kome su kazale?

**Prijateljicama;
Roditeljima;
nikome** (daleko najveći broj odgovora; mislile su da "nije bilo dovoljno ozbiljno", "ne veruju institucijama")

Inače, na pitanje da li znaju kome treba da se obrate za pomoć u slučaju nebezbednosti i kome bi se one obratile, većina ispitanih (npr. 80 anketiranih žena) navelo je da zna. 60 je kazalo da bi se obratilo policiji, 20 komunalnoj policiji i 3 opštini.

Muškarci i seksualno uznemiravanje - Dva od 10 anketiranih muškarca tvrde da su bili žrtve verbalnog seksualnog uznemiravanja, u parku i na ulici i da se to dogodilo u večernjim časovima. Nisu prijavili jer misle da “nije bilo dovoljno ozbiljno” i da “policija ne bi preduzela ništa”.

Kako Srbija doživljava žene?

Žene se u Srbiji doživljavaju kao **manje vredne i nisu ravnopravne**, navode 83 ispitanice. “Žene moraju duplo više da se trude na radnom mestu u odnosu na muškarce da bi uspele”.

Nema poštovanja prema ženama, kazalo je 40 ispitanica. “Npr, od žena na selu se očekuje da ostave potomstvo iza sebe, da budu dobre domaćice, da brinu o deci, a od muškaraca se ne očekuje ništa”.

“Kao **vlasništvo muškarca**”, (20 odgovora)

“Kao **(seksualni) objekat**” – 10 odgovora

10 žena misli da su žene i muškarci u Srbiji ravnopravni.

Muškarci misle da se žene u društvu doživljavaju kao **seksualni objekti**, 5 odgovora, **kao niže, manje vredne u odnosu na muškarce**, 2 odgovora. Kao **ravnopravne**, misle 2 muškarca. Jedan odgovor glasilo je je kao **voljena bića**.

Ko i koliko doprinosi bezbednosti žena?

• Ženske grupe

Ženske grupe prepoznaju se kao neko ko **doprinosi ili “relativno” doprinosi** unapređenju položaja žena, (odgovor 65 anketiranih građanki) dok 21 učesnica ankete smatra da “*niti doprinose niti odmažu*”.

“*Smatram da, ako ništa drugo, probudile su svest u društvu da se više poštuju ženska prava.*”

“*Smatram da je nevladin sektor mnogo učinio da se već sada poboljša položaj žena u odnosu na pre 30-tak godina.*”

Među organizacijama u Kruševcu za koju su anketirane građanke čule, navedene su *Udruženje žena Peščanik* - u 62 slučaja, potom *Romani cikna*, 15 puta. 10 puta spomenut je *Alternativni centar za devojke*.

Slične rezultate dalo je i anketiranje muškaraca.

• Mediji

Kada je reč o doprinosu medija bezbednosti žena, 42 ispitanice su odgovorile da mediji “**donekle doprinose bezbednosti žena**”. One koje misle da ne doprinose kažu da mediji imaju “*zakasnele reakcije*” – 27, dok 23 anketirane smatraju da je izveštavanje medija često “*senzacionalističko*” i “*na štetu žena*”.

Muškarci su medijima još manje zadovoljni. 4 od 10 muškaraca misle da mediji pogoršavaju situaciju u društvu i narušavaju bezbednost građana i građanki jer “**promovišu nemoral i nasilje**”.

• Zakoni

Lepo mišljenje o zakonima imaju i žene i muškarci. Ne i o njihovom primenjivanju. 41 anketirana žena ili više od trećine, kao i većina učesnica fokus grupa smatra da se **zakoni ne primenjuju**, a druga trećina anketiranih ili 35 da “*niti se primenjuju niti ne primenjuju*”. Svaka druga ispitanica nije mogla da navede nijedan zakon kojim se štite ljudska prava žena. Najčešće spominjani zakoni su: Zakon o sprečavanju nasilja u porodici, 35 odgovora, zatim Zakon o radnoj ravnopravnosti 17 puta spomenut, Zakon o radu navelo je 10 žena, Porodični zakon - 7 i Zakon o zabrani diskriminacije - 5.

3 od 10 muškaraca smatra da se zakoni ne primenjuju i nemaju uticaj na bezbednost u javnom prostoru i bezbednost uopšte. Dvojica su znala da navedu jedan zakon: o sprečavanju nasilja u porodici, a druga dvojica još jedan - Porodični zakon.

Kako unaprediti bezbednost u javnom prostoru?

Ispitanici, i žene i muškarci, najčešće veruju da se bezbednost žena u javnom prostoru može unaprediti **edukacijom i povećanjem broja policajaca na ulici**. 20% ispitanih veruje da su najvažniji zakoni, a toliki procenat izjašnjava se da ne zna koji su načini za unapređenje bezbednosti.

Na pitanje kako može da se poveća bezbednost žena u javnim prostorima, sagovornice koje ne čuju ili slabije čuju žele da im se “*prvo približe informacije*”, da “*lokalni mediji imaju tumače znakovnog jezika*”, **da tumač znakovnog jezika bude i u zdravstvu, policiji, u školama, u institucijama**. Kažu da je za njih vreme pandemije bilo “*strahota*”.

“Svi nose maske, a mi čitajmo sa usana. Odem kod lekara, a on neće da skine masku, kako da ga razumem?”

Ispitanica koja se deklariše kao Romkinja kaže:

*“Romkinje i Romi se osećaju nebezbedno u dodiru sa većinskom zajednicom, mi se štitimo tako što **idemo u grupama**”.*

Učesnice fokus grupa izričito smatraju da su za **bezbednost žena u javnom prostoru odgovorne država i državne institucije i ustanove**.

Konkretno, na lokalnom nivou, u ovom slučaju na nivou Grada Kruševca, one smatraju da su to **Lokalna samouprava, Savet za rodnu ravnopravnost, Policijska uprava, Komunalna policija, Javno Tužilaštvo i Savet za bezbednost**.

Savet za bezbednost, koji je formiran 2016. je najvažniji za bezbednost građanki i građana i njegov rad treba da bude transparentan. Činjenica je da trenutno, **Savet ili nije aktivan ili njegov rad nije vidljiv** u javnosti.

Lokalna samouprava prilikom formiranja saveta **nije prepoznala značaj uključivanja predstavnica ženskih grupa** u njegovo delovanje. Postoji i problem da ne mali broj građana i građanki nije informatički pismen da bi komunicirali sa Savetom ili da prijave slučaj. Zato bi trebalo **organizovati** tribine, okrugle stolove i javne razgovori sa širom publikom, da se priča javno o tome . . .

Mediji bi trebalo mnogo više **da izveštavaju** o tim temama.

Mora postojati **dijalog** u društvu.

Državne institucije, organi i tela, uključujući i Savet za bezbednost moraju da **idu prema građanima i javnosti**, a ne da bude obrnuto.

ZAKLJUČCI

- Iako se pitanju bezbednosti žena u javnom prostoru u Kruševcu poklanja određena pažnja, nismo naišle na značajnije podatke i informacije o toj temi u zvaničnim dokumentima grada, niti o tome koliko su različiti delovi grada dostupni različitim kategorijama stanovništva.

- Rad Saveta za bezbednost, koji je osnovan još 2016, nije vidljiv i prepoznat u javnosti, a među njegovim članovima i članicama nema predstavnica ženskih grupa, što može biti pokazatelj nedovoljnog prepoznavanja važnosti i primene koncepta humane bezbednosti.

- Građanke su u izvesnoj meri upoznate sa odgovornostima države kao garanta bezbednosti građana i građanki. Međutim, kritikujući državu, naprimer, zbog zapošljavanja po partijskoj liniji, niskog standarda i niskih plata, zloupotrebe i kontrole lokalnih medija, rada institucija, građanke samu državu percipiraju kao izvor nebezbednosti.

- Kao najrizičnija mesta i pojave po svoju telesnu i psihološku bezbednost, ispitane građanke navode neosvetljene, mračne ulice, trgove, zgrade, parkove i druge javne prostore, neuređene i neasfaltirane puteve i čopore napuštenih pasa.

- Učesnice i učesnici istraživanja prepoznaju vezu između bezbednosti u javnom prostoru i ličnih svojstava i, u vezi sa tim, veće bezbednosne rizike kojima su izloženi pojedini građani / građanke, odnosno društvene grupe na osnovu ličnog svojstva, npr. nacionalnosti, invalidnosti, seksualne opredeljenosti, godina.

- Posebnim bezbednosnim pretnjama i rizicima u javnom prostoru, od strane desničara i nacionalista, ali i vladajućih krugova izložene su braniteljke ljudskih prava tokom izvođenja uličnih akcija i iznošenja mišljenja, koje nije u skladu sa zvaničnim narativima.

- Mogućnost seksualnog nasilja i uznemiravanja, žene prepoznaju kao veliku i kontinuiranu pretnju svojoj bezbednosti u javnom prostoru. Muškarci su, pak, govoreći o bezbednosti žena u javnom prostoru, češće spominjali probleme u saobraćaju i fizičke napad radi “pljačke” dok su seksualno uznemiravanje i nasilje kao bezbednosnu pretnju ženama, prepoznavali tek nakon postavljenog pitanja u vezi sa tim. Muškarci, takođe, u većoj meri, nisu prepoznali ogovornost države za bezbednost niti zakone koji to regulišu.

PREPORUKE

- “Kontinuirana edukacija i informisanje zvaničnika i javnosti o ljudskim pravima, rodnoj ravnopravnosti i pitanjima humane bezbednosti putem edukativnih programa, treninga, informativnih sastanaka, kampanja;”
- Povećati ulogu žena u donošenju i sprovođenju javnih politika, kojima se reguliše pitanje bezbednosti u gradu povećanja njihove zastupljenosti u izradi bezbednosnih i razvojnih planova, i u zvaničnim telima za bezbednost, kao i putem konsultacija i saradnje sa ženskim grupama;
- Unaprediti infrastrukturu i dostupnost javnih prostora različitim kategorijama stanovništva uključujući žene, osobe sa invaliditetom, decu, roditelje sa decom putem sprovođenja planiranih mera i preduzimanjem konkretnih koraka na osnovu usvojenih razvojnih planova i programa grada;
- Obezbediti punu primenu Strategije za stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva u RS za period 2022 – 2030, što podrazumeva i omogućavanje nevladinim organizacijama, koje se bave pitanjima zaštite ljudskih prava, uključujući i ženske grupe, slobodno i bezbedno izvođenje aktivnosti u javnom prostoru.

Udruženje žena Peščanik
Avgust 2023. Kruševac

*Izradu ove publikacije finansijski je podržala UN Women Agencija za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena.
Stavovi izneti u publikaciji pripadaju autorkama brošure i ne odražavaju nužno gledište donatora.*

Izdavačice
Udruženje žena Peščanik

Za izdavačice
Snežana Jakovljević

Dizajn, grafička priprema
INArT, Kruševac

Štampa
Sigraf, Kruševac

Kruševac
avgust 2023.